

Assenyalàvem en el número passat l'avantguardisme com un dels factors que pertorben l'elevació estilística de la nostra llengua; en el present article procurarem d'esclarir fins allà on ens serà possible què cosa és oferta sota aquesta denominació al lector àvid i el perill que, segons nosaltres, d'una excessiva freqüentació dels autors que hi són compromesos pot derivar-se per a la nostra literatura renaixent.

Abans que tot ens cal de fer públic un particular decantament nostre, una curiosa simpatia i una ardent afeció en certs casos, per les diverses manifestacions, oposades, de les tendències avantguardistes estrangeres. És més: nosaltres hi havem aportat una mesquina col·laboració i àdhuc entre els camarades indecisos n'havem fet l'apologia vehement. ¿Caldrà, doncs, remarcar que el mateix esperit de recerca que en la roja expansió de la nostra minyonia ens duia al vagabundatge exòtic i a l'expressió extravagant ens porta avui a fer-nos múltiples consideracions retrògrades? ¿Caldrà a la vegada sincerar-nos i redir que en tots dos casos l'amor a la veritat i a Catalunya ha estat el motor central de la nostra acció diversa?

Un bell nom i un bell esperit de la joventut contemporània, Carles Soldevila, indicava fa poc la possibilitat de demostrar el fet nacional de Catalunya pel camí futurista. Podem desinteressar-nos de si Catalunya fou un temps nació diferenciada i reivindicar en canvi el seu dret d'erigir-s'hi amb el temps. ¿Haveu considerat el vast horitzó que aquest concepte de la nacionalitat estén als nostres ulls? ¿No us crema l'ànima, no us sentiu renovats com si la vostra vida es trasmudés, com si una sang nova circulés pel vostre cos, com si els vostres muscles s'articulessin novament?

Així una verge en decantar a la nubilitat, una nació formant-se albira el món al seu davant com una prada fadèrica on sojornen i solacen inlassablement la Follia i la Immortalitat. Exalta la imaginació juvenil, tempta totes les nostres activitats, nodreix vivament el nostre lirisme, impulsa el nostre gest creador l'imaginar una pàtria nova, tot just nada, posseint tots els atributs de la vitalitat. Al davant d'aquesta pàtria, qui s'hi oposarà? Al

si d'aquesta pàtria, quina injustícia serà permesa? Mireu: són dos, tres, quatre milions d'homes, en el present cas catalans, que en un cor unànim de voluntats proclamen llur desig de constituir-se en nació. Res no volen saber de llur passat: què és per a ells la història?; res no volen saber tampoc dels règims a què fins en aquest moment han estat sotmesos: nets d'atavismes, nats, per dir-ho així, amb llur pàtria, es concorden mútuament per a considerar-se iguals davant l'ídola sagrada i per a constituir un exèrcit compacte de cara al futur. Aduhc en una hora de diví embriagament aboleixen tota jerarquia i accepten per a la seva constitució inicial els estatus extrems de les més avançades teories socials i estètiques en voga a tot el món. Nació nova, la van constituir perfecta: la bandera vermella i la bandera de la Pàtria són, a la fi, una mateixa cosa. Camí de l'esdevenidor, l'avenç de Catalunya serà d'una irresistible beltat. L'exemple i el nom de la nostra Pàtria davant el món caduc i dels imperis en descomposició esdevindrà immortal.

¿No és aquesta la imatge que dóna una concepció futurista del nacionalisme? I en art i en literatura, on l'efusió lírica serà completa, ¿no té també un equivalent aquesta evocació futurista amb les proclames llançades a l'interès cosmopolita per les novelles generacions de tradició vacil·lant?

Situant-nos davant l'estat actual de les literatures europees en llur expressió extrema constatem, en efecte, un afany, una voluntat de renaixença, una ardida activitat d'exploració vers les més oposades direccions: avantguardistes i classicitzants es debaten entre boires per heure la renovació que ha de dur-los a un rejuveniment original. Uns i altres, però, en llur garigall de proclames, de partits, de tendències, de doctrines i d'escoles, descobreixen la veritat als nostres ulls: llur causa ha passat, llur situació és mortal.\* Aquest deler de renaixença, aquesta febre de recerca són símptomes de decrepidud. Cal tenir tothom present que són els esperits

\* A la «Revue critique» (10 de gener de 1921), André Thérive es preguntava amb inquietud si el francès és una llengua morta. I, a propòsit d'això, Abel Fargues, a «La Minerve française» (març de 1920), va escriure que l'evolució del francès traçava una corba mortal. Ambdues publicacions estan situades a l'extrema dreta patriòtica.

lúcids d'aquestes civilitzacions decadents, d'aquestes literatures agonitzants aquells qui s'expressen amb més franca claredat quan consideren llur exhauriment fatal. Per a ells, els segles de civilització transcorreguts han portat al llanguiment d'avui i constaten l'existència del talent però no del geni, l'anarquia en les idees i una lassitud desesperada. Tots coneixem la situació de França en aquest sentit. I què direm d'Itàlia? La literatura italiana no reeixirà potser mai més de la crisi actual. No fa molt que algú feia notar com aquesta literatura no juga cap rol actiu ni fecundant: s'ha convertit en una trista sucursal de les literatures francesa, anglesa i russa. Però la literatura francesa els dóna només allò que els traductors consideren exportable («hom passa de Rolland a Claudel, de Claudel a Apollinaire, d'aquest a Tzara»...), i els editors italians, així com s'esdevé a Madrid amb els editors d'espanyol, només curen de publicar la darrera novetat d'una altra literatura decantada a la ruïna. Cap esdevenidor no cal esperar, doncs, per a aquestes literatures i cap exemple no poden donar-nos a nosaltres, pretensiosos de viure en una veritable renaixença.

Nogensmenys, aquest comú denominador d'afany de renaixença en avantguardistes i classicitzants és observat continuament en les revistes líders d'aqueixes literatures. En uns i altres, la visió d'una nova edat clàssica els fa usar ben sovint un lèxic comú. I per bé que entre uns i altres un abís pregon en separa la finalitat ètica i estètica, encara un mateix resultat és ofert a la nostra intenció imparcial: el pastitx. Pastitx neoclàssic en els primers, exsangüe; pastitx evocador en els segons, d'una civilització futura que no és sinó la Ciutat del Record on vaguen les ombres de les civilitzacions esvanides.

Es explicable que en una nació i en una literatura ressorgents com les nostres, la falsa renaixença de les literatures dominants pugui aparèixer com una bella auroa i que l'incaut procuri d'imitar-ne les manifestacions extravagants. D'altra part hi ha en tot nacionalisme un arribisme patriòtic molt semblant a la generalitat dels avantguardismes caracteritzats per llur interès a fer-se remarcar i a obtenir la glòria immediata. S'ha dit que poble jove escull filosofia elemental i fàcil: verament que

algunes manifestacions locals d'avantguardisme i de pseudo-avantguardisme corresponen a aquesta observació.

Certs aspectes del Futurisme italià, certes manifestacions internacionals del sub-Cubisme literari es deuen precisament a una romàntica explosió d'arribisme. Fixem-nos en certs noms tipografiats exageradament sota la capçalera d'algunes publicacions. Hom diria que el nom es menja l'autor i la seva obra; l'exhibició desproporcionada dels cognoms fa suposar que és encertada la interpretació donada a determinades manifestacions literàries d'avui, com a resultat d'una por del treball. Tal publicista que esgaripa per impotència de sillabejar correctament o que usa l'acròstic o el grafisme per ignorància de la llengua escrita, veuria atès el seu ideal si, damunt la negror de les mansardes d'una plaça ciutadana o competint una nit amb els estels, el seu nom figurés inscrit en un d'aquests anuncis elèctrics de propaganda industrial. Adhuc els seus poemes, exigus, voldria veure escampar-se en súbit parpelleig damunt la nocturna fosquedat celeste. És més: hom ha observat per part d'alguns avantguardistes —que no són pas tots, naturalment— un exaltament de la ignorància, una negació del valor del treball, una repugnància a l'esforç, a l'estudi i, sobretot, a l'útil erudició, perjudicial només als incapaces. Aquesta febre de fer-se remarcar és, tanmateix, similar a la de la plebs dels rics de nou, vulgars i incultes. El joiell estrofolari i inadequat, el llibertinatge desmesurat són d'una presumpció equivalent a la de l'avantguardisme escarafallós. Entre tots dos trobaríem un mateix nivell d'incultura, una mateixa insolència.

És curiós d'observar que aquestes velleïtats d'innovació que en els països de vella cultura nacional troben una resistència raonable, són acceptades tot seguit en els països sense tradició o de falsa cultura indígena. I és en aquests casos quan la deformació espiritual que suposa aquella innovació en la col·lectivitat que l'ha generada es palesa amb totes les seves tares. Si, posats a Itàlia, trobaríem per al Futurisme dinàmic i optimista (gairebé diríem nacional i militarista), a França, per al Cubisme estàtic i intel·lectualista, i a Alemanya, per a l'Expressionisme pessimista i derrotista, una explicació, un procés, àdhuc un tràgic moviment de reacció contra alguna cosa

morta que els cohibeix tota expansió original, en canvi, a les nacions receptores de les darreres creacions alienes, hom confon les diverses tendències i les aplica barroerament. D'ací aquesta profusió de publicacions bigarrades i aquesta guisa d'esperantisme avantguardista, les manifestacions del qual ens arriben amb tanta freqüència. La plàstica cubista i futurista bellament realitzada en determinades ocasions a França i a Itàlia, en despaisar-se s'ha desviat fins a l'oposició de la seva direcció original. Els avantguardismes nacionals esdevenen aleshores revolucionaris, místics, humanitaristes i àdhuc comunistes. En bell nombre de publicacions suïsses o similars, aquests extremismes són acceptats en bloc com si existís entre ells comunitat ideològica.

Cal reconèixer que a Catalunya, on l'esperit de construcció és similar a aquest esperit de construcció que mou els més seriosos avantguardistes occidentals, els efectes produïts per aquestes fermentacions han estat lleus. Més aviat una joia ingènua, un idealisme patriòtic, una cura d'aportació per a contribuir a la reconstrucció cultural de la Pàtria, ha donat a la literatura contemporània alguns exemples superficials d'avantguardisme. Els resultats directes són actualment insignificants i inoïbles; però no així les derivacions que, mancades d'un control i tendint directament a la mutilació de la llengua en el moment de la seva rehabilitació, podrien exercir una influència perillosa.

Hom diu que l'enemic de tots en els nostres temps és la facilitat. Aquest enemic és reconegut, sobretot, en els països de tradició i de cultura seculars. ¿Què s'esdevindrà a Catalunya on el secular és la interrupció d'aquesta tradició i d'aquesta cultura? Tinguem present que aquest mancament ens ha dut gairebé a tots a cercar aquests elements de civilització a d'altres països i que nombre de les nostres produccions s'equivalen amb les d'aquestes cultures adoptades, amb l'única variant d'ésser expressades en la nostra llengua víctima d'una insensatesa que cal evitar.

¿Haurem de portar, doncs, el nostre retrocés fins a negar-nos per a la nostra pròpia salut tota lectura moderna?

[«Monitor de les Arts i les Lletres», I, 2, 1921]